

BRÁHMIN TEMPLOMOK ELŐ-INDIÁBAN

(A Katholikus Hitterjesztés Lapjai 1891. március-április. X. évfolyam, 3-4. füzet, 41. oldal)

Siralomvölgye a föld, pedig a testnek szenvedése csekélyebb baj, mint a léleknek tévelygése.

Csak aki koplalt, az tudja, mi az éhínség; minket az Egyház táplál *Isten* igéjével, fogalmunk sincs tehát a pogányok testi, lelki inségéről.

Undor és szánakozás fogja el lelkünket, ha a pogány népek életét tanulmányozzuk. Nem kíváncsiságból történik, hogy a kath. missiók közlönyében tárgyaljuk a pogányok tévedéseit, erkölcsi süllyedését, mert a hithirdetés művét annál buzgóbban támogatjuk imánk és filléreink által, minél több alkalmunk van szemlélni a halál árnyékában sínlődő pogány világnak testi, lelki nyomorúságát.

Jelen cikknek közlését ebből a szempontból kérjük megítélni.

Előzetesen két észrevételt tesz cikkíró; nem lévén az építészetben, annál kevésbé e művészetnek indiai ágában szakértő, a műkifejezések netaláni helytelen alkalmazásáért elnézésre számít; e cikk tárgyának oly kényes részletei vannak, hogy olykor nehéz magát megérteni a kímélet korlátainak érintése nélkül.

* * *

Nincs a földkerekségen még egy ország, ahol annyi épület emelkednék a bálványok tiszteletére, mint Elő-Indiában. Nagyobb városokban pagodákkal (jól meg kell különböztetni a templomtól a pagodát; utóbbi csak dísz a templomnak, mint nálunk a torony vagy a mohamedánoknál a mecsetnél a karcsú minaret. Nagyrítván találni templomot pagoda nélkül; olykor két, legtöbbször 4 pagoda áll a templom négy sarkán; főkélléke a pagodának, hogy karcsú és minél magasabb legyen.) ékes templomok büszkélkednek; kisebb város beéri a szerényebb épülettel, de van temploma minden kis falunak, sőt egyes tanyák sincsenek nélküle. E templomok ámulatba ejtik a szemlélőt nagyságuk által, mely vetekedik az egyiptomi gúlákéval; lekötik figyelmünket számtalan domborműveik és szobraik által, melyek úgy elborítják a falakat, hogy azokon egy tenyérnyi sima terület sincs; ismét mások kiválnak értékes márványfalak és oly művészi faragványok által, hogy a görög szobrászat fénykorára emlékeztetnek. A falusi templomok kisebbek, de találunk köztök valóságos remekeket az építést és díszmunkát illetőleg.

Mi ahhoz vagyunk szokva, hogy a művészet alkotásait templomaink belsőjében találjuk. India pogány templomainak belseje nem felel meg a fényes külsőnek; a falusi kis templomok belseje nemcsak szegényes, hanem visszataszító. Hiányzik általában mindenütt a kellő világosság, mely csak a keletnek nyíló ajtón hatolhat be; a sötétben pislogó lámpák inkább füstölnek, mint világítanak. Az imádott bálvány oltáron áll, de egyebektől eltekintve, undort gerjesztő rajta az a piszkos réteg, mely a naponként rákent olaj és vajnak maradéka; az oltáron mint áldozat-adományok virágok és növények hevernek. A bálványok idomtalan torzképek, és többnyire oly undorítóan szemérmetlenek, hogy csak az állatiság színvonalára süllyedt embernek arcába nem szökik látásukra a szégyenpír.

Az indiai templomok tavak vagy folyók partjaira építvék, és pompás kőlépcsők vezetnek le belőlök a vízbe; ha nem tó vagy folyó mellett áll is a templom, kell benne lenni legalább vízmedencének, mely néhol oly nagy, hogy beillik tónak is.

Jelentékenyebb templom nem áll soha szabadon, hanem néhány udvar veszi körül olyformán, hogy minden egyes udvart fal választ el a másiktól. A külső kerítés faragott kövekből rakott erős fal, melyből kerek tornyok vagy négyszögletű pagodák emelkednek ki. Egy-egy pagoda 50 öl magas is, oldalaiba domborművekben millió és millió bálványnak története van vésve; a köznép e képekről tanulja meg, amit a sok bálványról az elvadult képzelem mesél. Tanulságosak ez ocsmány képek, mert az egy igaz *Istentől* elfordult nép annyira süllyed, hogy pirulás nélkül szemléli saját szégyenét; a hindu szelíd természetű, viselkedésében komoly, de a szeméremérzet kiveszett belőle.

A sok templom nem mind épült vallási buzgóságból, sőt éppen a legsebbebbek gőgös uralkodók büszkeségének köszönik eredetüket; a bráhmínok azonban mindegyiknek keletkezéséről tudnak csudás dolgokat beszélni. Az építés idejét illetőleg is bőkezűek a bráhmínok az ezer évekkel; a tudatlan nép 10-20 ezer évet fog rá olyan templomra, melyet ezerévnél tisztább öregsege sem illet meg. Még tanult hinduk is zokon veszik, ha szakemberek bebizonyítják, hogy az indiai pogány templomok ősrégisége mesebeszéd (lásd Laouenan: «Pagodes ou temples brahminiques»).

Ki viseli gondját a nagy költséggel épült terjedelmes templomoknak? Miből él a bennök szolgáló néhány százezer pap? Ki eteti a templomok körül tartott szent állatokat? E költségek három forrásból verődnek össze. Legtöbb templomnak egy-egy dúsgazdag radsa (fejedelem) levén egykor alapítója, utódai csupa büszkeségből is bőven gondoskodtak az épületek, papok és állatok fönntartásáról; a jövedelem eme forrása nagyon leapadt, mióta az angolok megnyirbálták vagy megsemmisítették a belföldi fejedel-

mek mesés bevételeit. Másik forrás a templomi célokra és a papok fönntartására hagyományozott ingatlanok, melyek «szah szan» (szent föld) név alatt tekintélyes részét képezik az összes földbirtoknak, de a bráhminok kezeiben keveset jövedelmeznek. Legjobban érezhető a bevételek apadása a zárándokok alamizsnájánál; nem a templomokat fölkereső pogányok száma csökkent, hanem elmúltak amaz idők, midőn dúsgazdag fejedelmek kincsekkel megrakodva jöttek bőséges alamizsnát osztogatni.

A falusi templomok minden szegénységök mellett nagy számuknál fogva arról tanúskodnak, hogy az ember természeténél fogva vallásos levén, ha nem ismeri az igazságot, téves úton is kényszerítve érzi magát, hogy kielégítse vallási szükségét. Az a sok falusi pogány templom nem szúr szemet fényes külső által, de többre becsülendő, mint a büszke főnhéjazásnak épületei, mert a szegény nép filléreiből emelt imaház arról tesz bizonyosságot, hogy az ember vallás nélkül nem lehet. A falusi pogány templom két részből áll; a tulajdonképpeni templom sötét kamara, melyet az ajtón beható világosság és egy-két lámpa világít meg; előtte faoszlopokon nyugvó tornác áll, mely védi a nap, szél és eső ellen az ájtatoskodókat. A templom belseje egészen üres, oltár helyett durván faragott kő áll benne, melyre az áldozatokat rakják le ama hiszemben, hogy ez a kődarab valóságos isten. Templom helyett igen gyakran csak oltár áll elhagyott helyeken vagy olyan szegény faluban, ahol imaházra sem telik az ínséges lakosoknak; az ilyen oltár három, olykor négy darab kőből áll; kettő láb, a harmadik ezekre fektetett lap, a negyedik egyik oldalt zárja el, és így az egész kisded hajlékot képez. Meglepő a dologban, hogy éppen ilyen oltárok maradtak ránk európai pogány népekről is. A falusi templomok és imént említett oltárok mellett nincsen állandóan alkalmazott bráhmin pap, de azért a falubeliek hűségesen hoznak áldozatul naponkint: virágot, rizst, olajat, vajat.

* * *

Mielőtt szemlét tartanánk India hírneves templomai fölött, röviden el kell mondanunk, minő pogány felekezetek vannak Elő-Indiában.

Uralkodó vallás a bráhmin, mely *Bráhma*, *Visnu* és *Szíva* főistenek alá helyezi a vagy 300 millió aprócseprő istent. Különös, hogy Brahmá volna a főisten, de Indiában csak egyetlen temploma van, imádója pedig egy sincs; a 80 millió bráhmin Visnu vagy Szíva imádója, de legnépszerűbb mégis Szíva.

Brahmá az őserőnek forrása, a múltnak képviselője, kinek jelképe a nap. Visnu a bölcsesség széke, a jelen képviselője, kinek jelképe a víz. Szíva az enyészet oka, a jövőnek képviselője, és mint igazságosztónak jelképe a tűz.

Visnu szülöttje Bráhmának és Maja istennőnek⁴⁶. Kilenc újraszületésen ment keresztül; élt mint hál, teknősbéka, vaddisznó, oroszlán, törpe, három ízben óriás volt, kilencedszer mint Buddha született, és irtóháborút kezdett a bráhmin, tehát saját vallása ellen. Tizedszer lónak fog születni, és akkor győzelmes csatákra vezeti az angol járom alatt nyögő hindukat, de aztán patájának egyetlen rúgásával összezúzza a világot.

Mint deli ifjút ábrázolják, fején hármass koronával, mellette a mesebeli sas és majom állanak.

Szíva a romboló erő, mely földül minden létezőt, és visszaszarmasztatja Brahmá kebelébe. Ábrázolják nyakán emberkoponyákkal, karjain és derekán kígyókkal, bikán ülve; kedvenc állata a bengáliai tigris.

Imádás tárgyai a bráhminoknál: a nap, hold és csillagok; az állatok közül: a páva, majom, kígyók, leginkább pedig a tehén és bika. Legnagyobb vigasztalása a haldoklónak, ha a tehén farkát tartva lehelhet utolsót.

Buddha vallása Indiában keletkezett, és számos követőkre talált, de ma nincsenek hívei Indiában. Ezer évig tartott a küzdelem, melyet a bráhminok Buddha újítása ellen folytattak, míglen sikerült nekik az eretnekeket vagy megtéríteni, vagy kivándorlásra kényszeríteni; győzedelmök annyiban vereségnek is beillett, hogy elfogadták Buddhát Visnu kilencedik születésének.

Tekintélyes része India népének a «dzsaina» bálványimádást követi. Némelyek szerint Buddha nem új vallást hirdetett, hanem a «dzsaina» eretnekséget módosította. A «dzsaina» felekezet követőinek ismertető jele a mezítelenség, melyet a tisztaság jelképének tartanak. Valaha egészen mezítelenül jártak, de ezt ma a közéletben nem szabad tenniök. Nem hisznek semmiféle istent; szerintök a lélek addig vándorol, míg elérkezik a «moksa» nevű boldogságba. A lélekvandorlás miatt a buzgóbbak fátyolt viselnek szájuk előtt, nehogy akár csak egy szúnyogot is elnyeljenek, hónuk alatt seprőt visznek, hogy útjokról a legkisebb bogarat is eltávolítsák. Két pártra szakadtak; az egyik «digambara», a másik «szvetambara» nevet visel. Hívei leginkább kereskedők, kik «banian» név alatt Afrika keleti partjain is nagy szerepet játszanak. Míg «radsaput» leventék is híveik közé tartoztak, a «dzsaina» felekezet számos templomot emelt, melyek később a bráhminok birtokába mentek át.

Midőn a mohamedán hódítók előzőnlötték Indiát, a leigázott népet kényszerítették az izlám elfogadására. A hódítók uralma hanyatlásnak in-

⁴⁶ Ez a felfogás nem a hindu szentírások következtetése. Ez valójában Sankara (Kr. u. 788-820) tanításának hatására honosodott meg Indiában. A szentírások teisztikus felfogása szerint Visnu (Krisna) maga isten, akinek nincs más oka Önmagán kívűl. Az anyagi természet (*máyá*), amely az Ő egyik energiája pedig végképp nem lehet az Ő létezésének oka. A Brahman, pedig a Legfelsőbb testének sugárzása, így ez sem a végső ok önmagában. Az upanisadok (Svetásvatara Upanisad I.2) kijelentik, hogy még az anyagi világnak sem végső oka *máyá*.

dulván, a kényszerből mohamedán hitre tért hinduk szerettek volna fölvétetni az illető kasztba, melybe mint pogányok tartoztak. Mivel ez nem sikerült nekik, a XV. század végén külön vallás támadt köztök, mely vegyüléke a mohamedán és pogány hitetlenségnek. A bálványimádás eme fajtája a «szhikh» vallás, mely leginkább az Indus folyamvidékén van elterjedve.

A «parszi» vallást Indiába tűzimádó perzsák hozták, midőn hazájokból a mohamedán arabok elől menekültek. A bráhminok nem jó szemmel nézik a tűzimádást, de az angol hatóság oltalma alatt szabadon gyakorolják Zoroaszter hívei, akik többnyire gazdag kereskedők.

A Vindhia hegység zord vidékeit különféle Bhil törzsek lakják, melyek két bálványt imádnak; Mahadéva a harcok és halál istenasszonya, Mata pedig a teremtmény erő. Egyéb alsórendű lelkeken kívül imádják még a lovat és elhunyt őseiket.

* * *

Ezeknek előre bocsátása után rövid szemlét tartunk Elő-Indiának híresebb pogány templomai fölött. Szemlénk alatt meg fogunk győződni, hogy valamely nép alkothat műépületeket, és mégis elsatnyul, lealjasodik a kinyilatkoztatás nélkül.

1. A szent kő Sánárban

Pogány templomok fölött tartunk szemlét, legelőször mégis egy kő előtt állunk meg, melyet a hinduk Sánár erődben tisztelnek.

Benáresz, a hinduk egyik szent városa (Öt szent város van Indiában: Peláni, Sziringham, Jagannath, Benáresz, Ramszérám) közelében áll sziklatetőn Sánár vára; régibb időben bevehetetlen erősség volt; ma csak államfogház, mert a mai tűzéség lövegei úgyis könnyen halomra döntenék. E várnak tömör fallal körülvett egyik udvara az a hely, mely Elő-India összes szentélyei között a legnagyobb tiszteletben áll; az udvart szegélyező falnak építkezési módja, az udvarra nyíló rozsdáevett vasajtónak szerkezete magokon viselik a régiség bélyegét. A kisdud tért öreg fa árnyékolja; egyik ágán ezüst harangocskák lóg, tövében pedig csiszolt fekete márványtömb fekszik. Az átelleni falon körbe foglalt háromszögbe a titokszerű lótoszvirág van vésve. A hinduk szerint naponkint 9 órát pihen e kövön láthatatlanul a legfőbb lény, kinek «Aum» nevét csak sűgva szabad kiejteni. A hindu megilletődve lép e helyre, és arcra borul legmélyebb tiszteletének jeléül. Eme márványtömb előtt nincs

különbség bráhmín és pária között, mert a legfelsőbb lény, a közös atya előtt minden ember egyenlő. Meglepő dolog ez, ha tudjuk, hogy Indiában a bráhmín tisztátalannak tekinti magát, ha páriának csak az árnyéka éri is.

2. *Brahmá és Ráma templomai Poskárban*

A hindu hitrege szerint a bráhmínok Brahmá fejéből származnak; születésük nemességét annyira éreztetik az alsóbb kasztokkal, hogy minden tisztelet mellett sem szeretik őket; ezért haragszik a nép Bráhmára is, és annyira nem törődik vele, hogy a sok templom között neki csak egy jutott; ez a templom áll Poskárban, mely szent taváról is nevezetes.

Poskár a Radsaputana név alatt ismeretes területben fekszik; ezt a területet angol főnnhatóság alatt radsaput fejedelmek bírják. A rege szerint Poskár tava ama könnyekből eredt, melyeket Brahmá felesége, Szaraszvati, hullatott itt férjének hitvesi hűtlensége miatt. Valamelyik fejedelem meggyógyulván e tónak vizétől, oly nagy hírré kapott Poskár, hogy az előkelő főurak vetekedve építettek szebbnél szebb templomokat, többen pedig nagyszerű síremléket is. Mert a tónak környéke sivár homok, mesés költséggel járt befásítása, mely ma gyönyörű kertté teszi e helyet közepette a pusztának.

Műgonddal épült templomai között szemet szúr Brahmá templomának gúla alakú szentélye, mely nevezetes kincseket rejt magába. *Ráma* temploma újabb korból való, mert első tekintetre látszik, hogy tervezője fölhasználta az Indiában honos építkezéseknek előnyeit; vannak benne részletek a mohamedánok, szikhek, radsaputok építési rendszeréből. Ha figyelmesen megnézzük e templomnak rajzát, lehetetlen el nem csudálkoznunk, mily sok pénzt, mennyi fáradságot áldoztak a pogányok csak ez egy épületnél is egy képtelen hazugságnak dicsőítésére! Mert ki volt Ráma?

Említettük, hogy *Visnu* háromszor mint óriás született újra; e három születésében viselt *Ráma* nevet. Az első «avatár» (újraszületés) alkalmával mint Paraszu-Ráma irtóháborút viselt a «kszatria» (katonai) kaszt ellen; a második «avatár»-ban Ráma-Tsandra név alatt mint «kszatria» az isteneket oltalmazta; harmadszor Bala-Ráma néven mint Krisna fivére vett részt ennek harci kalandjaiban.

Rövid foglalatban elmondjuk Ráma-Tsandra regéjét.

Ceylon sziget fölött *Ravana* uralkodott, aki különben „rakszasza” (manó) volt. Büszkeségében arra vetemedett, hogy a föld meghódítása után a „szvarga”(ég) is hatalma alá kerüljön. E célból hosszú életének száz évét szentelte Szíva tiszteletére, sőt ajándékol fejét is

neki adta. Jutalmul nemcsak fejét kapta vissza, hanem adott neki Szíva tíz fejet, húsz kezet és azt a kiváltságot, hogy megölni csak úgy lehessen, ha egymillió fejet vágnak le róla, mert minden levágott fej helyén másik fog nőni, míg az egymillióból telik. Brahmá varázs hálót és buzogányt adott neki.

Így fölkészülve, csakugyan elfoglalta előbb az eget (szvarga), azután a poklot (patala), és oly kegyetlenül uralkodott, hogy meggyűlölte minden lény. Brahmá és Szíva is reszkettek hatalmától, de szerencséjükre megtörtént Visnu „avatár”-ja, melyben mint Ráma-Tsandra született. Annyi eszök mindig volt a hindu regék isteneinek, hogy királyi palotában állott bölcsőjök; Visnu is mint Ráma-Tsandra királyfi volt. Legelőször a remete Viszvamitra ismert rá égi sugallat folytán, és nagy kérésre a király megengedte, hogy fia elmenjen vele áldozatot bemutatni. A dolog ugyanis úgy állott, hogy Viszvamitra áldozatot fogadott, de Ravana nem tűrte, hogy valaki az isteneknek áldozatot mutasson be. Amint aztán Viszvamitra elindult az álcázott Visnuval, útjokat állták ugyan a manók, de Ráma-Tsandra elkergette valamennyit. Hírül vitték ezt Ravanának, aki ekkortájt egyébért is haragudott. Ugyanis Dzsanaa fejedelem kapott Szívától egy nyilat, mely megvédte őt minden ellenség, tehát Ravana ellen is; Ravana bosszúból elásott Dzsanaa földjén egy bögrét, minek szárazság lett a következménye. A jók kisütötték, hogy az aszály megszűnik, ha Dzsanaa beáll földművesnek. Amint aztán a fejedelem szántott, ekéje kifordította a bögrét, melyből csudaszép hajadon ugrott ki. Örökbe fogadta Dzsanaa a bájos gyermeket, kiről csakhamar kiderült, hogy Visnunak a felesége, aki szintén mindig újrászületett férjével. Dzsanaa kihirdette, hogy a szép lány keze azé lesz, aki Szíva nyilával képes lesz ölni. Megjelent erejében elbizakodva Ravana is, de a nyilat föl sem tudta emelni. Szíta, ez volt a lány neve, a kezére áhítozó férfiak között meglátott egyet, akinek nagyon kívánta, hogy velebírjon a nyíllal. Ez a férfi Ráma-Tsandra volt, aki szép menyasszonyát aztán elvitte haza. Szenvedélyes nyilas lévén, egyszer oly erővel lőtt el egy nyílvesszőt, hogy zúgására egy bráhminnak a felesége időtlen szült ijedtében; az elkeseredett férj megátkozta, hogy soha több esze ne legyen, mint amennyi embernek szokott lenni. Az átok fogott, és Ráma-Tsandra elveszté isteni bölcsességét.

Atyja lemondása után Ráma-Tsandrát illette volna a trón, de jogar helyett vándorbotot kellett kézbe vennie, mert 12 évre száműzetett felesége és egy fivérével. Ezt a 12 évet kóborolva és vezekelve töltötték, különösen fivére, aki ez idő alatt nem evett, nem ivott, nem aludt. Míg így csavarogtak, betévedtek Ravana nővérenek országába is, aki a két férfiút úgy megszerette, hogy bomlott utánuk. Szerelme visszautasítatván, nagy hadsereget küldött ellenök, melyet azonban a két vezeklő szétvert. Értésülvén Ravana nővérenek gyalázatáról megesküdött, hogy nem eszik, míg meg nem torolja a sértést. Remetének öltözve el is szöktette Ráma-Tsandrának feleségét. A szöktetés nyomai Ceylon sziget felé vezettek, erre indult el tehát Ráma-Tsandra és fivére. Útjukban elértek a majmok országba, melynek majomkirálya csakhamar szövetségre lépett velök. Hogy megtudják, hol van Szíta, majomországban Hanumán nevű majomminisztere egy ugrással Ceylon partján termett, ahol egy kánya megmondta neki, hogy Szíta fogoly Ravana székhelyén. A körmönfont Hanumán átváltozott légynek, hogy kilesse, hű maradt-e Szíta férjéhez. Küldetését sikerrel végezvén, visszament, roppant károkat tett Ceylon szigetén a fákbán; erről Ravana értesülvén előhozatta a Szívától kapott hálót, melynek az volt a tulajdonsága, hogy mindent elfogott; így jutott fogásba Hanumán majomminiszter is. Ravana azt parancsolta, göngyöljenek Hanumán farkára gyapotot, öntsék le olajjal és gyújtsák meg. Így is történt, de Hanumán házról-házra ugrálva fölgyújtotta az egész fővárost, csak azt a palotát kímélve, melyben Szíta raboskodott.

Hanumán biztos hírekkel térvén vissza, Ráma-Tsandra megindult két szövetségeseivel: a majmok és medvék királyaival. Elérkeztek Ceylonba, hol olyan csatákat vívtak, hogy száz-ezrekre rúgott a halottak száma. Ráma-Tsandra levágta Ravanának egymillió fejét, föltámasztott halottaiból minden elesettet, és Szíta feleségével elfoglalta atyjának trónját.

Ráma-Tsandra végéről kétfélét beszél a rege. Féltékenységgel zaklatván nejét, ezt saját kívánságára elnyelte a föld. Ráma-Tsandra pedig bánatában utána ment. Mások szerint fivérét annyira üldözte, hogy ez vízbe ölte magát, hasonlót tett Ráma-Tsandra is.

Ez csak egy mese a sokból. A hindu művészet a templomok köveibe véste a regéket, tárgyból tehát nem fogyhatott ki.

Poskár templomait tömegesen látogatják a zarándokok. A tó szélén álló templomokból kölépcsők vezetnek le a vízbe; reggeltől késő estig nyüzsög a nép e lépcsőkön: egyik érkezik, a másik távozik. Napkelte előtt sietnek a lakosok és zarándokok fürödni; ezrenként lubickolnak a vízben oly lármával, hogy a krokodilok is meglapulnak ijedtökben. Amint az első napsugár visszaverődik a tornyok, kupolák, gúlák márvány oldalairól, minden arc a nap felé fordul; a fürdőben levők vizet merítenek tenyerökbe, és imát rebegve hintik a nap, azután a többi világtájak felé.

Új zarándokok érkeznek a kölépcsőre, de mielőtt a vízbe mehetnének, avatást végeznek velök a bráhmin papok. Ha kevés a zarándok, egyet több bráhmin is megrohan; mindegyik az ő avatását dicséri, a többiét ócsárolja, míglen gyakran a feleselés verekedéssé fajul köztök. Ha aztán választott a zarándok bráhmint, ez levezeti a vízbe, és imákat hadarva elvégzi az avatást a kialakult bérért, hogy mielőbb más zarándokot fogjon.

Ha gazdag vezeklő érkezik, a különben gögös bráhminok porig alázkodva hízelegnek neki, mert az avatásért többet remélnek tőle. Megváltoznak az idők Indiában is. Ha jön is elvéte fejedelem vezekelni, nem osztogatja a pénzt két kézzel, mert neki sincs annyi, amennyi őseinek volt. Csak egy példát a régi idők bőkezű urairól.

Dzeipur és Dzsudpur fejedelmei mindenben évelődtek egymással; évenként eljött mindkettő Poskárba vezekleni. Szokások az volt, hogy Brahmá vagy Ráma temploma elé kitétetek egy mázsát, melynek egyik lapjára ráültek, másakra pedig addig rakatták az aranyat, ezüstöt, drágakövet, selymet, bársonyt, míg a mérleg fölemelte őket; a sok kincset aztán szétszóztatták bráhmin papok között. Dzeipur «radsá»-ja tehette, mert kincstára tömve volt, birtokai gazdagon jövedelmeztek; ellenben Dzsudpur fejedelme vitéz harcos, de szegény úr volt, és így Poskárban mindig a rövidebbet húzta. Egy ízben Dzeipur ura gúnyos megjegyzést tevén erre, ellenfele fogadást ajánlott neki, hogy a bráhminoknak mindketten egyenlő ajándékot adjanak. Állván az alku, Dzsudpur ura ünnepélyesen kijelenté, hogy örök tulajdonul adja

a bráhmín papoknak mind ama földeket, melyeket országában jelenleg csak bérben használnak. Nem volt ez nagy ajándék, mert sovány homok földeket kaptak a bráhmínok. Dzseipur ura most látta csak, milyen kelepcebe esett, de áll vala a fogadásnak, ha minisztere hirtelen be nem fogja száját. Ugyanis Dzseipur birtoka oly kitűnő földekből állott, hogy a bráhmín papok ott sok földet bírtak haszonbérbe, és a fejedelem e földek elajándékozása által koldussá lett volna.

3. Ganéza hét temploma Madura közelében

Ganéza legnépszerűbb bálvány Indiában.

Egyik hindu istennek sincs annyi dolga, mint neki. Ő forrása a bölcseségnek, sorsnak, áhítat és tisztaságnak, számtan és találmányoknak, az okosság és esztendőnek. De ez nem minden, mert főnöke és tanítója az istenneknek is; ezenkívül pártfogója a tudomány és irodalomnak, sugallja a bölcs tanácsot és nagy eszméket, szerzi a házasságokat, pedig maga szigorú nőtlen életet él, és egyetlen a hindu rege isteni között, kinek életét pirulás nélkül lehet elmondani. Ennyi dolgot végez a földön, az égben pedig Szívát és feleségét hűsíti toll legyezővel, mert hiszen ezeknek a fia.

Ennyi hasznos szolgálatért nem érdemelte meg, hogy elefántfejet kapott, és ezt is csak egy agyarral. Az elefántfejhez úgy jutott, hogy anyja mint gyönyörű kiseddel mindenféle kérkedvén, Száni istent is kényszeríté, hogy megnézzé; amint ez a gyermekre tekintett, hamuvá égett a kisednek feje. Brahmá aztán ráparancsolt Szánira, vágja le Ganéza számára az első fejet, melyet talál; az első fej egy elefánté volt. Egyik agyarárt is apjának védelmében vesztette el, mikor t.i. Visnu rá akart törni Szívára.⁴⁷

Ganéza bálványa látható a templomokban, utcákon, utakon, földeken, sőt egyes fáknak a tövében is. A hindu nem fog semmihez, míg Ganézát nem imádta; történik pedig ez az imádás imígyen. Az illető föláll, karjait keresztbe teszi mellén, kezeit ökölre fogja, két halántékához dörzsöli; aztán füleit tartva háromszor térdet hajt, homlokát verve imát rebeg. Házépítéskor a telekre helyezik Ganéza szobrát, leöntik olajjal, fölékesítik virágokkal, és csak imádása után fognak munkához. [...]

---

⁴⁷ Lásd a 23. Lábjegyzetet.

4. A «Kailásza» Ellorában

Bombaytól észak-keletre hever romjaiban a hajdan virágzó Ellora, mely föld alatt épült templomairól nevezetes. Legnagyobb figyelmet érdemel ezek között a «Kailásza», vagyis Szíva paradicsoma, mert ennek párja nincs a kőfaragás művei között. 120 láb magas, 600 láb körfogatú bazalt sziklát úgy fejtetett ki a hegyből, hogy körülötte 360 láb hosszú és 186 láb széles udvart vájtak. A hindu kőfaragók végtelen türelemmel alakíták ezt a tömböt templommá, melyet oszlopok, karcsú tornyok díszítenek, a falak külsejét pedig domborművek, köztök életnagyságú elefántok élénkítik. A templom egyetlen tömb, melynek belsejét vésőkkel készíték a faragók; van e templomnak kupolája, melyet oszlopok látszanak tartani; oldalait fülkék szegélyezik, a falakat domborművek borítják.

Bombay kikötőjében, a kisded Elefanta szigeten is van a föld alatt templom, melynek egyik része az oroszlán-csarnok. [...]

5. Sziringham

India déli részében eltérést veszünk észre a vallási épületek szerkezetében; nemcsak az építkezési modor más délen, hanem a vallási és világi épületek összevegyítése is feltűnő. India északi felében templomokat találunk, melyek művészi alkotásúak, délen telepek állnak, melyeken vegyest találunk pagodákat, csarnokokat, kerteket, tavakat és lakóházakat. Egy-egy telep terjedelmes négyszöget képez, melynek oldalai 125-150 öl hosszúak; a külső falak mögött párhuzamosan még öt-hat fal áll egyenletes távolságban; a közbe eső, befelé kisebbedő udvarokat kapuk kötik össze, melyek a négyszögek oldalainak közepén szemközt állnak egymással. E kapuk fölött egy-egy «gopuram», vagyis gúla emelkedik, mely 10-15 emelet magas, faragott kövekből áll, és domborművekkel ékes. A telep közepén áll a templom, mely alacsony, sötét épület, teteje pedig lapos; ide csak hindu léphet be, ámbár mindössze egy-két értékes bálvány áll benne, melyeket kívülről is láthatni a lámpák gyér világításánál. A templom környéke pallókkal van kirakva, melyek alatt a tó lappang, ahol a hívek a szokásos mosakodást végzik. A külső udvarban a bráhmin papok laknak, de előkelő hinduk is részesülnek jó fizetésért e kitüntetésben. A belső udvarok falai mellett oszlopos csarnokok húzódnak; ugyancsak állnak itt tarka vegyületben: gúlák, szobrok és bálványok. Mindez köből van faragva bámulatos türelem és ügyességgel.

Meglepő az ellentét az indiai házak szegénysége és a templomok mesteri díszítése között. A templomhoz vezető utcát szegényes viskók szegélyezik [...], amelyek igénytelenek a lapos tetejű házak az égbe meredő tornyokhoz képest.

Sziringham v. Szri-Ranga (szent sziget) Tricsinopoli közelében fekszik a Kavéry folyó két ága között. A Visnu tiszteletére épült templomot 4 láb vastag, 25 láb magas hétszeres fal veszi körül, melyek egymástól 300 lépésnyire állnak; egyik udvarból a másikba mind a négy oldalon kapu nyílik égbe meredő toronnyal. A telepet körülfogó kökerítés 4000 lépés néyszög. A főbejárat a déli oldalon van; 33 láb magas, 5 láb vastag, egy darab-ból álló kőoszlopok ékesítik. Összesen 21 «gopuram» (gúlatorony) van a telepen. E tornyok fölülte csupa kőfaragvány. A főbejárat oldalait szegélyező kövek 6 öl magas roppant tömbök.

A telep közepén áll a hírneves «Mandapam», vagyis az ezer oszlop temploma. Valóságban 1040 oszlop van benne, mert 16 oszlop áll 65-ször egymás mögött. Az oszlopok föl váltva négy- és nyolcszögletesek, az oldalakat pedig vésések borítják. Van itt egy gúla alakú magas kocsi is befogott lovakkal, kőből faragva meglepően szép díszítésekkel. Mégis legnagyobb ritkasága e telepnek az a csarnok, mely 14 oszlopból áll; minden oszlop egy darab kő, és mindegyiknek külső fele hátulsó két lábára ágaszkodó lovon ülő harcost ábrázol, amint elefántot támad meg. A sorok között haladva úgy rémlik az ember előtt, hogy e roppant nagy lovak mindjárt lábaik alá tiporják.

Sziringham látogatott hely különösen újévkor. Az első és második kör-falnak udvara ilyenkor nagy vásártér, ahol a zsidóbarátok minden kigondolható cikket árulnak. A belső udvarok is élénkek, az egyes kápolnák, fürkék és szentélyekből a zene, dal, dobpergés hallatszik. Az ájtatoskodók túlnyomólag nők; ifjú lányok nyakukban virágkoszorúkkal megállnak egy-egy faragvány, szobor vagy kép előtt; ha európai vegyül a tömeg közé, ezt senki sem veszi neki zokon, csak akkor állják útját, ha olyan helyre akar belépni, hova «hitetlennek» tilos a bemenet.

6. *Sillambara*

Madrasztól délre a tenger közelében fekszik Sillambara Tanzsur tartományban, mely talán leggazdagabb vallási épületekben. Egy szemtanú nagy ünnep előestéjén érkezett ide, és következőleg írja le, amit látott:

„Azonnal a zarándokok közé vegyültem. Roppant néptömeg hullámzott a deszkákkal padolt széles udvarokon szörnyeteg bálványok és sötét csarnokok ezernyi oszlopai között. Helyenkint egy-egy fáklyának lobogó fénye világítja meg a sötétben járókelő bronz testeket. Tompa moraj hullámzik a sok ezernyi tömeg fölött. Egy sereg hindu sétál, mások imádkoznak, csoportosulnak a templomok lépcsőin, vagy sötét fülkébe húzódnak. Vannak olyanok is, akik a földön guggolva mozdulatlanul elmélkednek. Egyes családok a tömegtől félre, otthonosan elhelyezkedtek a nagy épületek egy-egy zugában. A nagy tónak vizében mosakodását végzi a sok zarándok. A pagoda tornácából hirtelen világosság árad ki, a levegőben színes röppentyűk pattognak, megzendül a harsogó zene: a bálvány szekere indul ki. Nem közönséges szekér ez; hanem 5-6 öles fatorony, melyet négy korong keréken döcögöttek. Egy-két ember a szekéren áll, és buzdítja a tömeget, hogy húzza a tornyot; pedig erre nincs is szükség, mert boldognak érzi magát, aki megmarkolhat egy tenyérnyit a vaskos kötelekből.”

Van Sillambara templomában egy nagy nevezetesség. A középhajónak kupolájában lóg egy láncfűzér. A kupola négy sarkába van illetve négy lánc; mindegyik 45 méter hosszú; közepén a négy lánc egyesül. Az a bámulatos ezen a láncfűzéken, hogy kőből van; egy-egy szeme 1 méter széles, és oly fényesre van csiszolva, hogy visszaveri a sugarakat, mintha tükör volna.

7. Madura

Madura városában épült Elő-India déli részének legnagyobb templomtelepe, mely 12 hold területen fekszik. Kisebb-nagyobb tornyainak a száma tizenkettő, melyek a négyszeres körfalakból emelkednek ki. A főkapu oldalain két-két oszlop áll 9 öl magas egy darab kőből. A «mandapani» (főterem) padmalyát 1055 köoszlop tartja, melyek többnyire egy darabból faragvák.

A templom udvarában 30 öl hosszú, 12 öl széles tó áll, melyet oszlopos csarnok szegélyez; a falakat képek borítják Párvati (Szíva neje) életéből. A keleti oldalon a tóhoz 50 öl hosszú, 12 öl széles földött csarnok vezet, mely öt öl magas 128 gránitoszlopon nyugszik. A legnagyobb ritkaságok közé számítható a templom homlokzata. [...] A tám-oszlopok külső feléből a szobrász egy-egy csoportot faragott ki. Jobbról az első támoszlop párkányán Visnu ül, fején a hármass koronával; háta mögött elefánt áll, mintha ormányával védené a tigris és oroszlán ellen. A második oszlopágaskodó paripán lovast ábrázol, aki a lova alá került gyermek eltaposását akarja kikerülni. Legélénkebb a harmadik csoport, mely gyalog és lovas vitézt ábrázol harcolva.

Történeti szempontból figyelmet érdemel itt az, hogy, e templom amaz időből való, midőn Brahmá követői már győzedelmeskedtek Buddha hívei fölött, mert egyes képek és faragványok Buddha követőinek büntetését ábrázolják. Valami Kuna vagy Kubja Pandya nevű fejedelem a 9-ik vagy 13-ik században építé annak jeléül, hogy Buddha tanításáról áttért a Brahmá imádására.

8. Jagannath

Jagannath egyike ama öt helynek, melyeket a bráhminok a legnagyobb tiszteletben tartanak. Puri város mellett van e szenthely Orissza tartományban, délre a Gangesz torkolatainak közelében. Minket leginkább azért érdekel, mert Jagannath főhelye Krisna imádásának, akiről azt szeretik egyházellenes tudósok vitatni, hogy eredetije az evangéliumbeli Krisztusnak. Röviden előadjuk e kérdésnek lényegét.

Krisna tisztelete oly népszerű Indiában, hogy már az első európaiak is megismerkedtek vele; érdeklődniök is kellett a dolog iránt, mert Krisna életrajzában vannak részletek, melyek *Krisztus Urunkra* emlékeztetnek. Az európaiak úgy fogták föl ezt a hasonlóságot, hogy a hinduk is az ős-kinyilatkoztatásból merítették. Ez a nézet tartható nem lévén, véletlennek állították a meglepő hasonlatosságot. Egyházellenes tudósok másként fogták föl a dolgot; ők azt állították, hogy az evangéliumbeli *Krisztus* utánzása az indiai Krisnának. A megokolás nem okozott nekik fejtörést; mert szerintök Krisna legalább ezer évvel korábban élt, *Krisztus Urunk* pedig megfordulhatott Indiában, mert életének 12-ik évétől a 30-ig csakugyan hallgat róla az evangélium.

Ez a vélemény járta, míglén elfogulatlan tudósok hozzáférhettek Krisna történetének forrásához. A hinduk egyik nemzeti hőskölteménye ez, mely Maha-Bharata név alatt ismeretes. A kérdés tisztázása így könnyebben és gyorsabban történhetett. Az egyházellenes álláspont elvesztette alapját, midőn bebizonyult, hogy a Maha-Bharata hősköltemény mai alakjában legalább négy századdal későbbi, mint az evangélium. Krisnának legrégibb temploma pedig, mely éppen a jagannathi, nem épült csak a 13-ik században Kr. sz. u.

Ki volt ez a Krisna?

A történet csak annyit sejt róla, hogy valamikor egyike lehetett ama kalandoroknak, akik a köznépből emelkedvén ki a hatalom tetőpontján nem a néppel, hanem ennek elnyomóival éreztették erejüket. Népszerű alak volt Krisna már akkor, midőn Buddha és Brahmá követői irtóháborút kezdtek egymás ellen; Buddha hívei avval szereztek pártfeleket, hogy Buddhát mint a köznép jótevőjét magasztalták. A bráhminok Buddha ellenében Krisnát léptették föl, ami nagyon ügyes fogás volt, mert Buddha jótetteiről a nép nem tudott semmit, míg Krisna ismeretes volt a nemzet hőskorának regéiből. De Krisnából istent kellett csinálni, hogy háttérbe szorítsa Buddhát; meg is tették a bráhminok Visnu nyolcadik újraszületésének. A harcnak kimenetele még így is kétes lehetett, mert Krisna bejutott a buddhista háromságba is, mint Dharma.

A hindu hitrege egészen mást beszél Krisnáról.

Az óriások egyik királya, név szerint Kansza, oly kegyetlenül uralkodott népe fölött, hogy Visnu újra született megfenyítése végett. Születése meg volt jövendölve Kansza királynak, amiért ez Dévaki nővérének már hét magzatát elemésztette. Nyolcadiknak Visnu született. Úgy maradt életben, hogy az örök a muzsika lármája miatt nem hallották meg sírását. Visnu rögtön megparancsolta szüleinek, vigyék fölnevelni a pásztorok közé; ahol mint valamelyik pásztornak a fia védve lesz Kansza király üldözése ellen. Midőn Kansza látta, hogy rászédtek, sok gyermeket megöletett, de Visnu megmenekült. Nevezetes dolgokat művelt már ifjú korában; p. o. zivatar alkalmával fölemelt egy hegyet, és mint esernyőt tartotta 40 000 pásztor fölött, hogy meg ne ázzanak. Nagyon szeretett tilinkózni, és tudott is oly szépen, hogy a vadállatok kijöttek az erdőből hallgatni, a pásztorlányok pedig táncra perdültek, és egy szálíg rajta feledték szemeiket. A rege egész biztosan tudja, hogy a pásztor Visnunak 16 108 pásztorleány kedvese volt; ezekből nyolcat leginkább kedvelt, de szíve királynéja Radha volt. Visnu mint pásztor Govinda nevet viselt. Elérvén a férfikort, leventéket gyűjtött, megtámadta, legyőzte Kansza királyt. Vége-hossza nem volt aztán Krisna harcainak, melyekbe a gonoszok megfenyítése végett keveredett. Fajtalan életet élt a harcok zajában is. Elrabolta Rukmíni királyleányt, aki éppen Sziszipala királyfival akart egybekelni. A leánynak fivére védelmére kelt nővérének, de Krisna megölte; hasonlóképen járt a megalázott vőlegény is. Krisnát avval mentegeti a rege, hogy Sziszipala ellensége volt az isteneknek, nem ugyan mint királyfi, hanem előbbi életében, mint Pundra óriás.

Krisna gyászos véget ért; egyik embere, vadállatnak nézván őt, úgy lőtte keresztül nyíllal, hogy egy szantálfához szögezte. Ezt a fát kivágták, és a Gangesz vizére bocsátották; így jutottak Krisna csontjai a tenger part ama pontjához, ahol ma Jagannath áll.⁴⁸

Rukmíni és a 16 108 pásztor leány máglyán égették el magokat.

Jagannath templomának eredetét sokféleképpen adják elő a regék.

Egyik szerint Visnu tiszteletére épült a világ első korszakában (A hindu hitrege szerint négy «yuga» (korszak) létezett: 1. Szatia-Yuga (arany-kor). 2. Tréta-Yuga

⁴⁸ Az eseményről a Srímad Bhágavatam ír részletesen, s elemzi ennek teológiai hátterét. Eszerint, amikor Isten valamely formában alászáll az anyagi világba, akkor az alászálló forma (*avatára*) ugyanolyan transzcendentális, nem anyagi testtel rendelkezik, mint a lelki világban. Szemben az élőlényekkel az Ő teste hallhatatlan. Amikor pedig olyan események játszódnak le valamilyen tanítás kedvéért, mint az Ő látszólagos születése, vagy halála, az valójában isteni elrendezés. Így történhetett meg, hogy Krisna egész családja látszólag borzalmas módon egymás kezétől pusztult el, Krisna pedig egy vadász nyilától, aki pedig őszinte híve volt. A hindu hagyományok szerint Isten bizonyos időben és bizonyos okkal megnyilvánítja kedvteléseit e világban, s ekkor az Ő örök társai is elkísérik. A kedvtelések végeztével az Úr visszatér hajlékára kíséretével együtt, s ez a visszatérés néha kö-zönségesnek tűnő módon zajlik.

(ezüst kor). 3. Dvapara-Yuga (réz kor). 4. Kali-Yuga (vaskor). A «szatia-yuga» 1.728.000 év volt, az ember élete pedig 100.000 év; a «tréta-yuga» 1.296.000 évből állt, az ember pedig 2000 évig élt; a «dvapara-yuga» 864.000 évre szállt le, az ember élete 1000 esztendő volt. E négy korszakot jelenti a mesés tehén vagy bika, mely kezdetben négy, aztán három, két és ma csak egy lábon áll) aranyból. A tenger azonban annyi fővényt úsztatott falaihoz, hogy eltűnt az egész templom. Az emberek régen el is feledték, hogy ott templom állott, Brahmá tehát meghagyta Indra-Ména királynak, keresse föl a helyet. Segített a királynak egy teknősbéka, aztán egy holló; meg is találta a helyet, de Brahmá intésére nem aranyból épített újat, mert a «kali-yuga» emberei ellopták volna.

Másik rege azt beszéli, valamelyik király várost akarván alapítani, elküldött egy bráhmint alkalmas helyet keresni. Ez a bráhmin látott a tengerparton egy hollót fürödni és a hinduk szertartásai szerint mosakodni. Értvén a madárnyelvet, megtudta a hollótól, hogy kevés idő múlva csudás dolog történik a tengerpart ama pontján. A király erről értesülván, nagy várost és benne szép templomot építtetett.

Egy éjjel álmában eme szavakat hallotta: «Menj ezen és ezen a napon a partra, és nézz ki a tengerre; egy fadarab emelkedik ki a mélységből; fogd ki, rejtsd el egy hétig házadnál, aztán vidd a templomba és imádd, mert isten az.»

A harmadik rege már összeköttetésbe hozza Krisnával a templomot. Indra-Dhyuma király meg akarta nyerni Visnu pártfogását; Visnu tehát azt parancsolta, faragtasson bálványt, és helyezze abba Krisna csontjait. A király fölkerlte e munka elkészítésére az istenek építőmesterét, Viszvakarmát, ki oly föltétel alatt vállalkozott, hogy senki rá ne lessen, senki ne háborgassa, míg dolgozik. A király ezt megígérte, Viszvakarma pedig nekifogott az alkotásnak. Egyetlen éjszaka templomot épített, melyben aztán véste a bálványt. Két hét múlva a király már nem bírt kíváncsiságával; leskelődött, de Viszvakarma észrevette, és félbehagyta a munkát: alig volt a szobornak ábrázata kinagyolva, keze és lába meg éppen hiányzott. Elpanaszolta keservét a király Bráhmának, aki avval vigasztalta, hogy az a félig kész szobor mégis híres lesz. A fölavatásra meghívta a király az összes isteneket; Brahmá maga végezte a fölavatást, adván a bálványnak szemeket és lelket. Így lett hírneves Jagannath temploma.

A történet mást beszél.

Építője Aming Dhéarn Déo radsa volt, aki e művet 1298-ban fejezte be. A kerítésfal négyszöget képez, melynek hossza 612, szélessége 584 láb; összesen 50 kisebb-nagyobb templom, pagoda és torony áll e területen. Legnevezetesebb köztök az a 172 láb magas torony, melynek oldaloszlopai dongákhoz hasonlítanak és kupolát tartanak.

A toronynak dongái egymásra helyezett oszlopokból állnak, melyek fölfelé arányosan kisebbednek. E toronyban három bálvány áll: *Krisna*, *Bala-Ráma*, előbbinek fivére és *Szubhadra*, mindkettőnek nővére. A toronynyal szomszédos, de csak 37 láb magas gúlaépületben állnak a bálványok, mikor fűrésztik őket. [...] Az említett három bálvány közül a középső Szubhadra kezek nélkül, jobbra Krisna, balra Bala-Ráma mindkettő karokkal, de melyeken kezek nincsenek. Az előtérben oszlop tetején ül Garuda, mesés karvaly, melyen Krisna repülni szokott; Garuda a kígyók pusztítója, azért tisztelik a hinduk minden ivadékát a sasokban.

A templom személyzete 4000 családból áll, ide számítva a bálványok eledeleinek szakácsait is. Kell pedig a bálványok etetésére naponként: 410 font rizs, 225 font liszt, 350 font vaj, 167 font cukor, 65 font zöldség, 186 font tej, 24 font fűszer, 34 font só, 41 font olaj. Az etetés napjában háromszor történik, amikor csak papok lehetnek a templomban. Az étkezés egy órát vesz igénybe, mialatt a templom leányai táncot lejtenek a közönség előtt. Harangszóval figyelmeztetik a népet, mikor az étkezésnek vége van; megnyílik a templom, és mindenki láthatja, hogy a behordott ételek elfogytak. Mondanunk sem kell, hova lett a sok eledel. A zárándokok nem a templomban, hanem az előtte álló pagoda alatt mutatják be eledelöket, mert hiszen a bálvány látja és megáldja azokat a templomból is. Nagy ünnepek alkalmával a 400 szakács egész nap főz, a fazekasok pedig eladják minden edényöket. Miből él a templom körül alkalmazott 4000 család? A zárándokok az ünnepnek rangja szerint, 10-20 frt. belépti díjat fizetnek. Miután van 1.200.000 zárándok évenként, ha ezeknek csak fele fizet is, öt-hat millió forintba rúg a bevétel.

Legnagyobb ünnep a «Rath-Yatra», mely június végén tartatik. Ekkor mindhárom bálvány külön kocsin járja körül a nagy tornyot. A legnagyobb kocsinak 16 kereke van, 35 láb magas, tehát mozgó torony. Az ünnep első napján a templom ajtajában akkora a tolongás, hogy mindig életébe kerül néhány embernek; a holtakat kidobják a kerítésen. A bálvány szobrokat bráhminok vonszolják az ajtóig, ahol Bala-Ráma és Szubhadra egy-egy alacsony kocsira, Krisna pedig a tornyos szekérre tétetik. Este megérkezik a főpap, aki senki más, mint Khurda fejedelme; gyaloghintón jön, fényesen szerszámozott elefántok követik; az angol hatóság képviselői, valamint a fejedelem tisztviselői elefántokon ülnek.

A fejedelem Bala-Ráma kocsijánál kilép hintajából; mezítláb van, testét fehér csalánszövet borítja. A trombiták harsogása és a tömeg üdvkiáltása között lép Bala-Ráma kocsijára; imádja a bálványt, fertőtleníti a kocsit szantálfa vízzel. Ugyanezt műveli a másik kocsin és a nagy szekéren. A bráhminok

fáradtságát koszorúkkal jutalmazták. A fejedelem vállával nekidől minden kocsinak, mintha el akarná indítani. Erre az adott jelre megindul az a néhány ezer férfi, akik zöld ággal kezökben lesték ezt a pillanatot; énekelve, ugrándozva jönnek libasorban a szekerek irányával ellenkező oldalról; a szekerek mellett elhaladva, érintik azokat a zöld ágakkal, és elhelyezkednek a vontatókötelek hosszában. Arccal a szekerek felé fordulva húzzák azokat. Elöl Bala-Ráma szekere megy; követi Krisnáé, Szubhadra a sereghajtó. A szekerek körül felbomlik a rend; mindenki előre tolakodik, kapkod kötél után, tolja a kereket stb.; a nép aranyat, ezüstöt és kókusz-diót dobál a kocsik felé. A bráhmínok megáldva visszadobják a kókusz-diót, a pénzt pedig zsebre dugják. Előkelő hindu cselédjei által nyittat utat, hogy kezével érinthesse legalább a köteleket; az anyák magasra emelik kisdedeiket, hogy a bálvány áldását megnyerjék. A kerekék alá nem szabad ma már feküdni, de a nagy tolongásban elég sok a haláleset.

Élénken írja le a templomi életet egy európai utas:

Jagannath környékén mindenfelé találkoztunk zarándok néppel. Láttunk egész családot, melynek egyéb holmija nem volt, mint az a rézedény, mely a mosakodáshoz kell. Valamennyi fáradt és elkényszeredett volt; látszott kiéhezett testökön, hogy a messze utat nyomorogva tették meg. Egyike a családoknak 120 mérföldről gyalogolt Jagannath templomába. Volt e családban egy aggastyán, két férfi, három asszony és több gyermek; egy fillér nélkül indultak el, koldulva tették meg a nagy utat. Láttunk az útszélien öreg férfiút, amint a porban fetrengve haldoklott; legényke fia szomorúan üldögélt mellette. Halálos betegen indult el az öreg, hogy Krisna képét nézzék megtörő szemei. A zarándokok között sok van olyan is, aki különös módon sanyargatja magát. Ilyenek, akik fekvé teszik meg az utat; ez imígyen történik: hasra fekszik, kinyújtja kezeit és ujjával megjelöli az utat; fölkel, az ujjával megjelölt helyre lép, hasra fekszik és így tovább, míg célhoz ér.

Puri városból egy utca vezet a híres templomhoz. Ez az utca a púpos szarvasmarháé, mely „zébu” név alatt ismeretes; valamennyi Visnu oltalma alatt áll. Mintha tudná is ezt a marha, oly kényelmesen ögyeleg az utcán és harap a kofák zöltsége vagy gyümölcsébe. Kitér e barmoknak mindenki, ütni akkor sem szabad őket, ha megtámadnak valakit. Európai embert rendőrök kísérnek az utcán, különben megeshetnék, hogy az európai utas védené magát, ami nagy bajt okozna neki, mert a hindu embert ölni kész, ha ütni látja Visnu barmait. Pedig hálátlan ez a barom védelmezői iránt is, de a hindu nem védi magát a szilaj bika ellen sem. A szarvasmarha még hagyján a majmokhoz képest, melyek Jagannathban szent állatok; ezek a szemtelen jószágok mindenütt láb alatt vannak, de ütni nem szabad őket.”

9. Ramszeram, Utarassza és Konjivaram

Ceylon és Elő-Indiának dél-keleti csúcsa között fekszik Pamben sziget, melynek keleti végén áll a templomáról hírneves Ramszeram vagy

Rameszvaram. Egyike ez is a bráhmínok öt szenthelyének; érkeznek ide zarándokok a Himalája tövétől és Afganisztán belsejéből.

«Gyalog érkeznek, írja az ottani hithirdető; cipelik élelmöket, konyhájokat és házukat. Lakásuk az a falat szőnyeg, melyet derékaljnak ott terítenek le, ahol rájuk esteledik; konyhájok az a réz bögre, melyből isznak, mosakodnak, és ahol a rizst főzik; élelmök rizskása, melyet rongyba kötve akasztanak a bot végére. Összes ruhájok egy darab vászon csípőik körül. Fáradtan, lesóványkodva érkeznek, mert 4-8 hónap óta útban voltak. Föltett szándékukban nem rendítette meg őket sem a távolság, sem a nélkülözés, pedig tudják, hogy visszamenet talán még többet kell szenvedniök. Érkeznek gazdag ájtatoskodók is. Néhány napja is két «radsa» (fejedelem) jött tizenöt hordszékkal és ugyanannyi szekérrel, mert kíséretök számos, holmijok sok volt. A két «radsa» mindent úgy végzett, mint a legszegényebb zarándok; fölkeresett minden bálványt, és bemutatta a szokásos áldozatokat.»

Ramszeram temploma dombon épült; körülötte a bráhmínok szegényes lakásai állnak. [...]

Utarassza vagy *Utarasszaminghé* pagodája [...] kisebbszerű épület Ramnad város közelében, a Vaikaiar folyó mellett. Figyelmet érdemel az előcsarnok köoszlopainak egyszerűsége és a főbejárat tornyának fekvő henger teteje.

Madrasz közelében, dél-nyugatra a Palar folyó mellett fekszik *Konjivaram* vagy *Kansipuram* temploma [...]. Szíva követői egyenlőnek tartják Benaresszzel. Eredetileg Buddha tiszteletére épült; később átpártolt a város a «dzsaina» felekezethez, míglen a bráhmínok kerítették birtokukba. A rege szerint itt tartották Brahmá, Visnu és Szíva menyegzőiket. A vízbe ereszkedő kőlépcső egyike a szebbeknek. Figyelmet érdemel a vízben álló oszlopos kupola-épület, melyből azonban éppen az hiányzik, aminek tiszteletére épült, t. i. a hinduk által imádott bika.

Gazdag hinduk a legnagyobb kényelemben tartanak egy-egy bikát; a szegényebb befogja ugyan, vagy terhet szállít ökrein, de meg nem üti, levágni pedig nem szabad. De valamennyi barmot mégis bajos lévén kellő tiszteletben részesíteni, néhányat különösen fölavatnak erre; sütnék a barom jobb farára háromágú szigonyt, Szíva isten kedvenc fegyverének képét. Eme választott barmok nincsenek istállóra kárhóztatva, ödöngnek szabadon, legelnek, ahol nekik tetszik, és amit szemök kíván. Tisztelőik hozzák nekik enni a legjobb falatokat. Ilyen döglött marhából nem ehetik a pária, pedig neki kiváltsága van a dögre, mint nálunk a cigánynak; eltakarítása olyan fénynyel történik, hogy a szegény irigyelheti. Élelmes bráhmín csudahírét költi egy-egy baromnak, és elindul vele bejárni a vidéket; a menet előtt zenészek húz-

zák, a baromra díszes szövetek aggatvák, szarvai aranyban fénylenek, mellette zászlók lengenek. A nagy lármára elősiet a nép, arcra borulva imádja az okatlan állatot és ha egyebe nincs, tiszteletére odaadja egyetlen öltönyét, utolsó falatját. Hetenkint egy nap, a mi hétfőnk, e barmok tiszteletére van némely vidéken szentelve; a nép nem végez szolgai munkát, különösen olyant nem, mely szarvasmarhával szokott történni. Szíva követői a szarvasmarhát imádják, tekintettel a «linga» vagy «lingam» ocsmányságára és mert a bikát Szíva hátaslónak használja.

* * *

A hindu nem vérengző természetű, bálványait sem tiszteli vérontással; legfeljebb kakas vagy birka kerül az oltárra, hogy áldozat címén húst ehessenek a bráhmin papok. Azelőtt fordultak elő emberáldozatok, amennyiben rajongók megölték magokat a bálvány tiszteletére, vagy a bráhmin papok megmérgezték kéz alatt azokat, kik az ünnepi játékokban valamelyik istennek a szerepét játszották. Maga a nép szívesen vette, hogy ilyesmit az angolok eltiltottak. Ha egyes rajongók testöket fölhasogatják, lemetélik stb. választott istenök tiszteletére, az nem tartozik a bálványimádás templomi részéhez. A hivatalos áldozat: rizs, zöldség, virág, olaj, vaj stb. Legfőbb gond a templom díszítésére és a fényes menetek rendezésére fordítatik. E körmenetek súlyos megrovás alá esnek a közszemérem tekintetében; eltekintve a bálvány körül félmeztelenül táncoló, különben tisztos családokból való ifjak és hajadonok arcpirító taglejtéseitől, a «bajadér» név alatt ismeretes ledér táncosnék szerepéről szólni sem lehet.

(A bajadér szó a portugál «balhadeira» alakulása, mely táncosnét jelent. A hindu név «Dévadaszi» (isten szolgálója), de a nép más neveket használ. A «bajadér» főkelléke a szép külső; férjhez nem szabad mennie, míg a templomban szolgál; mihelyt elhervad, elbocsátják ingyen, ámbár pénzen vették. Hivatalos kötelessége kétszer napjában a bálvány előtt táncolni. Kecseit nem szabad megtagadnia senkitől, ha megfizetik.)

Az ilyen díszmenet költséges, mert sok lőpor és nagy világítás kell hozzá, a dob, hegedű, trombita, kürt stb. sem szól ingyen. E költségeket a rendszerített ünnepeken a templom fődözi, különben nem látogatnák; máskor gazdag hinduk adják a pénzt, hogy beszéltesse magokról. Jellemzi a pogány lelkületet, hogy egy-egy gazdag hindu ezreket dob ki fényes díszmenetre, de az ínségesek számára nincs pénze.

* * *

Egy-két szót a zarándok népről is, mely oly nagy szerepét játszik a templomok életében és számadásaiban. Elmondhatjuk általában, hogy minden hindu zarándok fogadalmat teljesít; egyik önként tesz fogadalmat, a legtöbbre ráparancsolják a bűbájosok, jóslók, orvosok, hogy ebbe vagy abba a templomba zarándokoljon.

A fogadalom tévése és annak teljesítése közé huzamosb idő szokott esni, mert a hindu nem igen van abban a helyzetben, hogy rögtön indulhasson. Ha gyalog és koplalva utazik is, pénz nélkül nem indulhat, mert az nagyon bizonytalan, koldulhat-e össze annyit, hogy a templomban mindazt teljesíthesse, amit fogadott.

Midőn a fogadást teszi az illető, legelőször az aranyműveshez megy, mert bokája és csuklójára ezüst gyűrűt tétet a zarándoklás jeléül; e gyűrűket csak ama bálvány előtt töri le és adja át, melynek a zarándoklást ígérte. Rokonok és ismerősök kedélyes lakomára jönnek össze nála szerencsekívánás címe alatt. Ha nincs elég pénze, eladja barmát, sőt földjét is, de a kitűzött napon elindul; összejönnek ismét rokonok és ismerősök búcsúlakomára, mely előtt a zarándok fejét leborotválta és megfürdött. Megolvassa pénzét, átveszi, ami adományt mások küldenek általa, és zeneszó mellett, nagy kísérettel megy ki a faluból. Több ilyen zarándok verődven össze, élökre áll, és vezeti őket egy «dasza», aki vezeklő, és ezt a mesterséget mint foglalkozást űzi; a «dasza» minden falu előtt megfújja a csigasípot figyelmeztetésül, hogy zarándokok érkeznek, akik e címen méltók az alamizsnára. A csapat naponkint hatkor indul, délben megáll főzni, pihenni, kettőkor pedig folytatja útját késő estig.

Mikor az illető szenthely környékére ér a zarándok, már találkozik szemfüles bráhmin papokkal, akik lakást ajánlanak, és az ő bálványuk áldását kínálják – pénzért. Aki először zarándokol, lépre megy, ellenben a tapasztalt zarándok tudja, hogy a templom körül a lakás is, az áldás is olcsóbb. Legelőször teendő férfiaknál a fej leborotválása; a szent tóban vegyest fürödnek nők, férfiak. A fürdés után beeresztik őket a templomba, ahol imádják a bálványt, átadják az ezüst gyűrűket és egyéb adományaikat. A zarándoklat fénypontját az képezi, hogy bemehet a zarándok a templomba, és arcra borulhat a bálvány előtt. E szerencsében mindenütt csak a bráhmin és kszatria kasztbeli részesül, mert a vaisszia és sudra csak némely templomba léphet be.

Mehetne a zarándok ezután már haza, de ha oly messziről fáradt ide, egy-két napig marad, és különös ájtatosságokat is végez. Néhányat fölemlítünk:

1. Tömjént éget a bálvány előtt.
2. Elmondja valamennyi pap által az illető bálványnak összes neveit, mert mindegyiknek van több; Visnunak például ezer neve van.

3. Reggelire adat a bálványnak egy-két darab cukorsüteményt, melyből egy-két darabkát a zarándok is kap.

4. Megkínáltatja itallal, mely elegyített tej, cukor, fahéj- és muszkátdióból áll.

5. Fürdőt adat a bálványnak; ez abból áll, hogy leöntik szagos vízzel.

6. Kocsin megsétáltatja a bálványt a templom körül.

A visszautazás még terhesebb, mert a hindu olyan könnyelmű, hogy elkölti pénzét, és csak azután szedi föl sátorfáját; összevásárol sok mindenfélét a templom zsibvásárján, de haza keveset visz, mert eladogatja az úton. Ha falujok közelébe jutnak, hírmondót küldenek előre, hogy a rokonok és ismerősök kijöhessenek lobogók alatt zenével; az egészet bő lakoma zárja be.

Rajongó vezeklők, munkakerülő csavargók mindig útban vannak egyik templomtól a másikhoz; alamizsnából éldegélnek, mert a hindu utolsóját is örömet megosztja a zarándokkal.

Ha végig tekintünk ama fényes templomokon, melyek Indiában a hamis istenek imádására oly nagy költséggel épültek; ha komoly figyelemre méltatjuk a hindunépnek téves, sőt olykor erkölcstelen buzgóságát bálványai iránt: mély elszomorodás vesz erőt lelkünkön, hogy annyi millió felebarátunk sínlódik a bálványimádás fertőjében. Megdöbbentő számok a következők: Elő-Indiában 240 millió pogány között van 1.200.000 ker. katolikus; a hithirdetők száma 8-900, de ezek híveik között lelkészi teendőket is végzevén, idejöknék csak kisebb részét fordíthatják a pogányok térítésére. Elő-Indiára illenek Jézus szavai: „Az aratás ugyan sok, de a munkás kevés.” Emberileg véve, tömeges megtérésre nem számíthatunk. A hatalom Anglia kezében van, de éz minden törekvését arra irányozza, hogy ezt a birtokát megtartsa. Nem lép föl a kath. vallás terjesztése ellen, de a bálványimádást is védi. Főiskoláiból kitilt minden vallást, az előkelő hindu ifjúság tehát a hitetlenségnek esik áldozatul. Ez okozza, hogy az előkelő hindu családok körében nem akad keresztény ember. Mert az angol kormány nem vesz oltalma alá egy vallást sem; viszont szabad terjeszkedést enged minden vallásnak, Indiában a legkülönfélébb eretnenségek fészkeltek meg magukat, és küzdenek egymás ellen. Angliának azért látszik tetszeni ez a küzdelem, mert míg az elmék vallási kérdések megoldásával foglalkoznak, nem mérlegelik a politikai helyzetet.

Amit e cikkben India bráhmin templomairól és a bálványimádás jeleneitéről közöltünk, mély hálával tölti be lelkünket ama nagy kegyelemért, hogy mi érdemünk nélkül az egyedül üdvözítő kath. hitben születünk, és szolgáljuk az egy-igaz Istent.